

PÄÄKIRJOITUS

Yritysdynamiikka talouskasvun edistäjänä

Mika Maliranta

Taloustieteilijät ovat käyttäneet vuosikymmenien ajan tilastoviranomaisten kokoamia kansantalouksien ja toimialojen kehitystä kuvaavia tilastoaineistoja. Kasvulaskentamenetelmää käyttäen he ovat laskeneet, mikä osa talouden kasvusta voidaan selittää pääomapanoksen kasvulla ja mikä osa työvoiman keskimääräisen osaamistason kohoamisella. Näissä laskelmissa havaitaan toistuvasti, että pääosa kasvusta jää selittämättä. Tuota jäännöstermiä kutsutaan kokonaistuottavuuden kasvuksi (total factor productivity, TFP). Abramovitz (1956) käyttää siitä ilmaisua ”measure of our ignorance”, tietämättömyytemme mittari.

Laskelmien teoriaperustana on uusklassinen kasvuteoria (Solow, 1956; Swan, 1956). Oletuksena on, että kilpailu on täydellistä ja yritykset ovat keskenään samanlaisia. Kokonaistuottavuuden kasvu selittyy teknologisella kehityksellä, joka oletetaan määräytyvän mallin ulkopuolelta. Itse asiassa myös investoinnit ovat yksi teknologisen kehityksen seuraus. Jos uusklassisen kasvuteorian jossain määrin uskaliaat oletukset olisivat voimassa, kokonaistuottavuuden kasvu voitaisiin tulkita teknologiseksi kehitykseksi. Se on kuin ideoiden ja reseptien virtaa, mikä ei

kiinnity mihinkään, mutta lisää silti yritysten tuotantoa. Kyse on ”ruumillistumattomasta” (disembodied) teknologisesta kehityksestä.

Taloustieteilijät alkoivat saada 1990-luvulla monissa maissa tilastoviranomaisten laajoja yritys- ja henkilöaineistoja tutkimuskäyttöön. Taloustieteellisen tutkimuksen raaka-aineena voitiin tämän ansiosta käyttää samoja aineistoja, joita tilastoviranomaiset ovat käyttäneet tilastojensa laadinnassa.

Uudet empiiriset analyysit muuttivat tai ainakin täydensivät merkittävästi kuvaa talouden kehityksestä ja talouskasvuun vaikuttavista tekijöistä. Yritykset eivät todellakaan olleet keskenään samanlaisia. Tuottavuuserojen havaittiin olevan valtavia ja lisäksi usein hyvinkin pysyviä. Eikä kilpailu muutenkaan näyttänyt kovin täydelliseltä. Monilla aloilla markkinaosuuksien havaittiin keskittyneen suhteellisen harvoille yrityksille.

Lisäksi markkinoilla havaittiin paljon dynamiikkaa. Joka vuosi markkinoille tulee uusia yrityksiä ja sieltä poistuu aiemmin alalle tulleita. Toiset yritykset vähentävät työvoimaansa eli työpaikkoja tuhoutuu. Samaan aikaan toiset yritykset lisäävät työvoimaansa eli uusia työpaik-

koja luodaan tilalle. Joka vuosi yli 10 prosenttia työpaikoista tuhoutuu ja keskimäärin suurin piirtein saman verran syntyy uusia (Davis, Haltiwanger ja Schuh, 1996). Aineistoista nähtiin lisäksi, että yritykset panostavat paljon tutkimukseen ja kehittämiseen, vaikka uusklassisen kasvuteorian mukaan sitä ei tapahdu.

Tämänkaltaiset havainnot varmasti vauhdittivat talouden kasvuteorian kehittämistä 1980- ja 90-luvun vaihteessa. Ensimmäisen polven endogeenisessä innovaatioperusteissa kasvuteoriassa yritykset panostavat tutkimus- ja kehitystoimintaansa kehittämiseen uudenlaisia välipanosia. Onnistuessaan ne saavat monopoliaseman, mikä tuottaa niille voittoja. Odotus noista voitoista oli alun alkaen yrityksen kannuste ryhtyä innovoimaan. (Romer, 1990). Näissä malleissa talouden kasvu syntyy siitä, että kansantaloudessa on yhä enemmän erilaisia välipanosia, minkä ansiosta välipanosia käyttävien yritysten tuottavuus kasvaa.

Edellä kuvattu tuotevalikoimamalli on puutteellinen. Se ei auta ymmärtämään aineistoissa havaittavaa yritysdynamiikkaa. Se ei myöskään auta ymmärtämään, miksi yritysten välinen kilpailu saattaa olla tärkeää talouden pitkän aikavälin kasvulle.

Ymmärrys siitä, miksi yritysten välinen kilpailu ja yritysdynamiikka saattavat olla tärkeä osa talouden kasvua alkoi kasvaa vasta niin sanotun schumpeteriläisen kasvuteorian kehityksen myötä. Kilpailun kiristyminen voi lisätä yritysten innovaatiohaluja, koska onnistunut innovaatio on keino ”paeta” kiristynyttä kilpailua. Monissa tilanteissa yhden yrityksen uutta liiketoimintaa luova innovaatio on toisaalla jonkin toisen yrityksen liiketoiminnan tuho. Kilpailun kiristyminen voi lisätä innovointia, mutta se kiihdyttää samalla yritysdynamiikkaa. Tästä kaikesta seuraa talouskasvu. (Akcigit ja Van Reenen, 2023).

Schumpeteriläinen kasvuteoria auttaa ymmärtämään aikaisempaa paremmin, miksi työmarkkinoiden toimivuus on tärkeää talouden pitkän aikavälin kasvulle. Kyse ei ole vain siitä, kuinka hyvin palkat reagoivat talouden suhdanteisiin. Ehkäpä vieläkin tärkeämpää on se, kuinka vilkkaasti työvoima liikkuu yritysten välillä. Kun työvoima siirtyy nopeasti siihen yritykseen, jossa on tehty onnistunut innovaatio, kansantalouden kasvu on nopeaa. Toisaalta innovaatiohalut kasvavat, kun innovointia harkitseva yritys tietää saavansa tarvittaessa nopeasti uutta työvoimaa (Acemoglu ja Shimer, 2000).

Modernissa talouden kasvututkimuksessa on kannettu paljon huolta siitä, että yritysdynamiikka näyttää hiipuneen tämän vuosituhannen aikana niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassa. Tässä näyttäisi toteutuvan niin sanottu Anna Karenina -periaate: ”Kaikki onnelliset perheet muistuttavat toisiaan, mutta jokainen onneton perhe on onneton omalla tavallaan.” Toimivan yritysdynamiikan edellytykset ovat olemassa, kun tuote-, työ- sekä pääomamarkkinat ovat samaan aikaan kunnossa. Uusin tutkimus tukee näkemystä, että Yhdysvaltojen yritysdynamiikan ongelmana saattaa olla ollut tiedon aikaisempaa hitaampi leviäminen korkean tuottavuuden yrityksistä matalan tuottavuuden yrityksiin. Italian yritysdynamiikan hidasteena on ollut yritysten poliittiset kytkökset. Turkissa puolestaan ongelmien juurisyynä ovat olleet luottomarkkinoiden vääristymät (Akcigit ja Ates, 2020).

Monet indikaattorit kertovat, että Suomen yritysdynamiikka on ollut kansainvälisesti vertaillen jopa hyvää varsinkin 2010-luvun jälkipuoliskolta alkaen. Yritysten työpaikkarakenteiden uusiutuminen on ollut vähintään yhtä vilkasta kuin Yhdysvalloissa (Maliranta, 2021). Tuottavat yritykset ovat kasvaneet ja matalan

tuottavuuden yritykset ovat pienentyneet (Biondi, Inferrera, Mertens ja Miranda, 2024). Työntekijät ovat liikkuneet työpaikkojen välillä yhtä joutuisasti kuin Ruotsissa ja selvästi joutuisammin kuin muissa Euroopan maissa Tanskaa lukuun ottamatta. Myöskään pääoman saatavuus ei näyttäisi olevan yritysten kasvun merkittävä jarru, ainakaan keskimäärin. Tuotemarkkinakilpailussa saattaa olla joitakin haasteita varsinkin joillakin toimialoilla ja joillakin alueilla.

Kirjallisuus:

- Abramovitz, M. (1956), "Resource and Output Trends in the United States Since 1870", *The American Economic Review* 46: 5–23.
- Acemoglu, D. ja Shimer, R. (2000), "Productivity Gains from Unemployment Insurance", *European Economic Review*, 44: 1195–1224.
- Akcigit, U. ja Ates, S. T. (2020), *Slowing business dynamism and productivity growth in the United States*. Kansas City Federal Reserve, Paper prepared for the 2020 Jackson Hole conference.
- Akcigit, U., ja Van Reenen, J. (Eds.). (2023), *The Economics of Creative Destruction: New Research on Themes from Aghion and Howitt*, Harvard University Press.
- Biondi, F. Inferrera, S., Mertens, M. ja Miranda, J. (2024), *Declining business dynamism in Europe: The role of shocks, market power, and technology*, IWH-CompNet Discussion Papers 2/2023, Halle Institute for Economic Research (IWH), revised 2024. avis, S. J.,
- Haltiwanger, J. C. ja Schuh, S. (1996), *Job Creation and Destruction*, MIT Press.
- Maliranta, M. (2021), Tuleeko työmarkkinoiden kohtaannosta talouskasvun jarru?, *Taloussensu-teen erillisartikkeli* (<https://labore.fi/julkaisu/tuleeko-tyomarkkinoiden-kohtaannosta-taloussensu-teen-erillisartikkeli>).
- Maliranta, M. (tulossa), *Pinnan alta: Miksi edessämme on vahvan talouskasvun aika*, Docendo.
- Romer, P. M. (1990), "Endogenous Technological Change", *Journal of Political Economy* 98 (5, Part 2): S71–S102.
- Solow, R. M. (1956), "A Contribution to the Theory of Economic Growth", *The Quarterly Journal of Economics* 70: 65–94.
- Swan, T. W. (1956), "Economic growth and capital accumulation", *Economic Record* 32: 334–361.